Knud Søeborg

Christen Dalsgaard og hans Kunst

Gyldendalske Boghandel

KNUD SØEBORG

CHRISTEN DALSGAARD

OG HANS KUNST

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN MDCCCCII

Dalsgaard i 1882
Selvportræt

DENNE Bog skal ikke være en Biografi — Dalsgaards Liv tilhorer jo endnu ikke Historien — men et foreløbig orienterende Blik udover hans Livs Arbejde og en Tak til den gamle Mester.

Lidt lavt til Loftet, lidt trangt er der i de Almuestuer, hvor Dalsgaards Kunst hovedsagelig spiller; den, der kommer fra rankere, bevægeligere Liv ude i en større Verden, snubler en Smule over Tærskelen og dukker uvilkaarlig Hovedet mere end nødvendig, og Gulvsandet under hans Fødder skurer lidt i Nerverne.

Igennem de smaa, stundom tilspigrede Yinduer strømmer Lyset sparsomt ind og skænker tækkeligt Liv til Pelargonier og Fuksier. I denne Alkove og hin Gammelmandsstol har Sygdom og Afsavn jævnlig til Huse, der er omtrent saa meget Lys over disse Menneskers stilfærdig groende Liv, som over deres Potteplanters.

Men hvor lij ærte vindende er ikke den Tilforladelighed og Oprindelighed, som slaar os i Møde! Hine simple Glæder beskæmmer os, og Sorgen, vi ser, har altid sine gode Grunde, her poseres ikke. Som denne Kunst kommer fra Hjærtet, gaar den os til Hjærte.

Hans Smidths, i Antydningen glimrende, men noget tilslørede Kunst griber ikke saa stærkt.

Ring har nok malet Bønderne ligesaa troværdigt, men han har ikke vendt Jorden saa dybt, dertil har han væ-

ret for meget Artist; den kunstneriske Form har optaget ham, som næsten alle af vort famlende Slægtled, mere end den digteriske Kærne.

Exner er en fornøjelig, undertiden elskelig Lyriker. Men Jyden Dalsgaard, hvis Barndomshjem, ligesom Blichers, er Lyngens brune Land, hvor ogsaa hans Ungdomsglæde bor bag sorte Høje, er Søndagsbarnet, som med poetisk skærpet Syn i særlig Grad har haft Betingelser for at fortælle os om den sjælelige, mere skjulte Side af de jævne Menneskers Liv, og disse enfoldige Historier fængsler os, deres slaaende Naturlighed opspiler vor Sans.

Den gode Kunsts indrammede Afspejling af Livet hjælper Menneskene til selv at se, uddyber, ildner og højner dem. Ligesom det spæde Barn opfatter sin Omgivelse vagt, flimrende, utydeligt, medens dets tidligst udviklede Bevidsthed angaar Ernæringen, saaledes vilde, uden Poesiens og Kunstens Hjælp, de primitive Instinkter for Selvopholdelse, Forplantning og Besiddelse forblive eneherskende hos Menneskene; der vilde levnes et afstumpet Følelsesliv og næppe nok en vag Anelse om al den Skønhed, som omgiver os.

Naar Kunsten saaledes er et Middel til Erkendelse, til en stadig dybere, mere omfattende Tilegnelse, en Fremdragen af skjulte Værdier i vor Omgivelse, saa følger deraf, at et Kunstværks Fortjeneste staar i et ligefremt Forhold til den Uforvanskethed, hvormed det afspejler, hvad der skal erkendes. Derfor beror Værdien ikke særlig paa Emnet, men paa, hvad Kunstneren har formaaet at hente ud deraf; thi de samme Love gaar jo igennem stort og smaat, og ligesaa vist, som at der intet er over eller uden om det naturlige, saa sikkert er det, at der i det naturlige, ret beset, altid var Stof nok for den bedste Kunst.

Medens den store Mængde af Kunstnere, ligesom Mængden af Menneskene, vælger de allerede afstukne, alfare Veje og giver sig Vaner og Formler i Vold uden Sans

for, at deres Frembringelse faar et upersonligt Præg og i Tiden det uvæsentliges Skæbne, er der andre, som søger dybt nede eller vidt omkring og fører os ad tilgroede Veje til de skjulte Kilder.

De bliver i Tiden til Mestrene, de ærværdige, om hvem vi samles for at lære i lige Grad baade Liv og Kunst.

Dalsgaard hører ikke til de Begavelser, som har mægtigt Omraade, og lians Forsøg paa at udvide sit Herredømme ud over den jævne Skildring har med faa Undtagelser stadfæstet denne Kendsgerning; der er ogsaa sjældent i hans Arbejde, selv i større Kompositioner, som Ansgar-Billedet i Vallekilde Højskole, noget Spor af den Magtbevidsthed, som jævnlig, ogsaa hos ringere Kunstnere, faar Udtryk i Foredragets Ild eller i Forholdenes og Omridsenes stigende Pomp. Det kan næppe antages at være det storslaaede, der fra først af har betaget ham stærkest hos haus Ungdoms Mestre, hos Kunstnere som Marstrand, Skovgaard og Constantin Hansen.

Dalsgaard lærer os først og fremmest at være stille og lytte. Det er sikkert ingen Tilfældighed, naar hans Liv har formet sig saa lidet verdsligt, naar han i den skovomsluttede lille By har søgt en Tilværelse saa langt borte fra Stræv og Forfængelighed og gennem 40 Aar funden sig tilfreds ved den. Han har næppe selv kunnet være blind for Ofrene, som maatte bringes, iblandt hvilke det mest følelige for en Maler, som elskede sit Kald, skulde synes at have været Savnet af kammeratlig Ansporing og Kritik. Der er, især i de her gengivne Enkeltfigur-Studier fra Krabbesholm, hine nydelige, overlegent og karakterfuldt udførte Blyant- og Vandfarvetegninger fra 1848 til 60 Aarene meget, som tyder paa, at Dalsgaard i Retning af Teknik kunde være naaet videre, kunde have udfoldet sig bredere og friere, hvis han, i Stedet for at spærre sig

inde, havde udsat sit Talent for den mere hærdende Luft ude i den aabne Verden — han har end ikke villet benytte Muligheden for at komme udenlands, skal f. Eks. en Gang have afslaaet et Tilbud om det Ancherske Legat. Men hvad Kunstneren vilde have vundet teknisk i et fyldigere malerisk Foredrag og aandeligt — maaske — i et bredere, videre Syn, skulde mulig, vil hans Venner indvende, været betalt med noget af den Uberørthed og den kun i Stilheden voksende Fortrolighed, som er Styrken i hans Kunst, og kunde da være bleven betalt for dyrt. Og videre vil de sige, som ønsker at bevare den skønne Teori om Talentets Udfoldelse i Stilheden, at selv om en Del af hans Produktion, siden han i 1862 tiltraadte Tegnelærerstillingen ved Sorø Akademi, har været skæmmet, snart af en lidt sødlig Poetiseren — som Pigen ved Postkassen — snart af lidt himmelvendt Drømmeri bort fra den jævne, naturlige Verden, hvis Muld han har vendt med saa mangt et djærvt Spadestik; tilbage bliver den Kendsgerning, at Dalsgaard i Sorø har malet et ikke helt ringe Antal Lærreder, som i Inderlighed og psykologisk Skarphed staar paa Højde med de berømte førsorøeske Billeder i Galeået og Aarhusmuseet. Det være nu foreløbig, som det vil. Hernede er blandt andet malet, i Aaret 1882, det ypperlige legemstore Selvportræt med Kunstneren ved Staffeliet, som hænger i Udstillingsbygningens Trappegang: bedre Kilde kan vanskelig søges af den, som ønsker at blive fortrolig med Christen Dalsgaards Personlighed. Paa den samme Væg hænger som Kontrast Krøyers Selvportræt, den mondænt sommerklædte, solbrændte Kunstner, siddende paa Stranden i bagende Sol, flygtigt og øjeblikkeligt i Opfattelse og Udførelse, et Stykke Impressionisme. De to Portræter svarer til hinanden, omtrent som et fyrigt og elegant Koncertforedrag paa Violin svarer til en Orgelmesters ensomme Spil i den tomme Kirke.